

מספר הקורס: 4040241

שם הקורס: חיבורי יסוד בתרבות הודו הקלאסית: מבריאת העולם ועד להבנה עצמית גואלת II
שם הקורס באנגלית: Essential Texts of Classical India: World Creation to Liberating Self-understanding II

שנה"ל: תשפ"ג

שם המרצה: ד"ר נעמה שלום

שם תכנית הלימודים: התכנית ללימודים הומניסטיים

סיווג הקורס: שיעור וסמינר (ש"ס) - העשרה

נקודות זכות אקדמיות: 2 נ"ז

שימו לב: קורס זה הנו קורס העשרה עודף. הוא יופיע בגיליון הציונים הסופי לתואר בטבלה נפרדת של קורסים עודפים. הציון בקורס לא יהיה חלק מחישוב הממוצעים הסופיים לתואר. נקודות הזכות בקורס לא יהיו חלק מנקודות הזכות לצבירה לצורך סגירת התואר. ציון הקורס כן ייכלל בממוצע השנתי לצורך קבלת מלגה שנתית.

משך והיקף הקורס: סמסטר ב', 2 ש"ס

דרישות קדם: ספרות המערב א, מבוא למקרא, מבוא לתולדות המערב והמזרח התיכון א: משחר האנושות ועד לעליית האוניברסיטאות

תלמידים **שלא למדו** את הקורס חיבורי יסוד בתרבות הודו הקלאסית - מבריאת העולם ועד להבנה עצמית גואלת א הניתן בסמס' א', תשפ"א, ידרשו להשלים קריאה בסיסית וחיונית שתימסר להם ע"י המרצה לפני תחילת הקורס, על מנת להשתתף בו.

מועד שעת הקבלה: יום ד' 17:00-18:00

פרטי קשר של המרצה: naamas@shalem.ac.il

תיאור הקורס

בעיני רבים במערב נחשבת התרבות ההודית כ"זר המוחלט" וכ"אחר האולטימטיבי". נדמה כי המרחק הגאוגרפי נושא עמו גם מרחק מנטאלי – החל בתפיסת האלוהות ופנתאון האלים והאלות ההודי המפואר, דרך אידיאל החיים הראויים, וכלה בתפיסת העצמי. לאחרות זו יש משום יכולת הפרייה יוצאת דופן. מכוחה לשפוך אור על מצב האדם בשעה שלמסרים האוניברסאליים של תרבות הודו כוח כבידה ייחודי.

הקורס בנוי מחטיבות לימוד העוסקות בהתפתחות הציוויליזציה ההודית לאורך ההיסטוריה. החטיבות תילמדנה בשני חלקים. החלק הראשון יוקדש למבוא תיאורטי ואינפורמטיבי על אודות

נושא החקירה באמצעות עיון בספרות משנית. החלק השני יוקדש לקריאה קרובה של טקסטים מתורגמים מן המקור.

חלקו הראשון של הקורס (אותו ניתן לקחת באופן עצמאי) יינתן בסמסטר א' וחלקו השני יינתן בסמסטר ב'.

מטרות הקורס

מטרת הקורס לפענח חלקים מהמסתורין הגלום בהודו הקלאסית בעזרת חיבורי המופת שיצרה. מבעד לקריאה קרובה ועיון מעמיק במסורות טקסטואליות מרכזיות נתוודע לתרבות, לספרות, להיסטוריה, לפילוסופיה, למסורות הדתיות ולאופקי המחשבה של הציוויליזציה ההודית. נדון במושגים מרכזיים בתרבות הודו, נכיר גיבורים, אלות ואלים חשובים, ונתוודע לתורות השחרור ההודיות השואפות לגאולה מן הסבל האנושי. נערוך קריאה צמודה בהמנוני בריאה בודות; נדון בגילוי העצמי (אָטְמָן), ובידיעה גואלת בספרות האופנישדות; נכיר את תורת הבוּדְהָה ומסורת הבודהיזם; נתוודע לתורת היוֹגָה הקלאסית, ל"שירת-האל" בַּבְהָגְד-גִיטָא; ולכתבי ההוגים המודרניים בעת המודרנית שמקיימים דו-שיח מעניין עם המסורות העתיקות הללו. עם סיום הקורס הסטודנטים/יות יכירו היטב את מושגי היסוד, והבסיס התרבותי, הספרותי וההגותי של הציוויליזציה ההודית, וירכשו מיומנויות מחשבתיים, אינטלקטואליות ומחקריות מגוונות.

חובות הקורס

עבודה מסכמת (המטלה מורכבת משאלה אחת העוסקת בחומרי הקורס, והיקפה עד 6 עמודים):
100%

ציון עובר בקורס: 60

פירוט השיעורים והנושאים הנלמדים:

בודהיזם

החטיבה תעסוק בעולם המחשבה הבודהיסטי (הבוּדְהָה, מאה 5 לפנה"ס, לערך). נדון בסיפור חייו של הבוּדְהָה ובכמה מדרשותיו הידועות. נדון בתימות מרכזיות בתורה הבודהיסטית ובדו-שיח שהיא מקיימת עם העולם הַיְנְדִי הקודם. בכלל זה, נעסוק בארבע האמיתות הנאצלות ובתבנית הרפואה הבודהיסטית, מושג האין-אני (אָנְ-אָטְמָן) והריקות, מושג החמלה הבודהיסטית, הַנִּרְוָאָנָה (השחרור מן הסבל), ובשתי ההסתעפויות המרכזיות של הבודהיזם - הַהִינְיָאָנָה ("המרכבה הקטנה") והַמָּהַאִיָּאָנָה ("המרכבה הגדולה").

שיעור 1 – סיפור חיי הבודהה

קריאת חובה: יובל אידו טל, **בודהיזם: מבוא קצר**, הוצאת מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2006, עמ' 16-56.

שיעור 2 – תבנית הרפואה הבודהיסטית

קריאת חובה: הדרשה בדבר הנעת גלגל הדהרמה ("דְהַרְמָה-צ'קְרָה-פְּרַוְרְטָנָה-סוּטְרָה" – תחולק לתלמידים/במקראה).

קריאה מומלצת: לידיה ארן, **בודהיזם**, דביר, 1993, עמ' 15-91.

שיעור 3 – פיצולים והתפתחויות בבודהיזם (1)

קריאת חובה: דרשות בודהיסטיות שונות (יחולקו לתלמידים / במקראה); יובל אידו טל, **בודהיזם: מבוא קצר**, הוצאת מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2006, פרק 5, עמ' 84-116.

שיעור 4 – פיצולים והתפתחויות בבודהיזם (2)

קריאת חובה: דרשות בודהיסטיות שונות (יחולקו לתלמידים / במקראה).

קריאה מומלצת:

A. L. Basham, *The Wonder that was India*, Pan Macmillan, 2004, "Buddhism", pp. 259-289.

תורת היוגה

החטיבה תעסוק בתורת השחרור של היוגה הקלאסית. נקרא את **היוגה-סוּטְרָה של פְּטַנְגְ'לִי** (מאה 4, לערך) ואת החיבור הפרשני אודותיו מאת וְיָאֶסָה, שהינם אבני יסוד בתורת היוגה. נדון בעיקרי המטפיזיקה הדואליסטית של תורת הַסַּאֲנְדְּהִיָה המקושרת עם היוגה. נדון במושגים מרכזיים כגון אֶשְׁטָאֲנְגָה-יוגָה (שמונת איברי היוגה), סגפנות (טַפְסָ), תבנית הרפואה היוגית, פְּרוּשָׁה ופְּרַקְרְטִי (הסובייקט והאובייקט), וקַאֲוִלִּיָה (השחרור היוגי, או בדידות הסובייקט).

שיעור 5 – תורת היוגה (1) – עיקרי תורת היוגה הקלאסית והמטפיזיקה הדואליסטית של

הסַאֲנְדְּהִיָה

קריאת חובה: יוחנן גרינשפון, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, ההוצאה לאור של משרד הביטחון,

2002, נספח: "תרגום היוגה-סוּטְרָה של פְּטַנְגְ'לִי", פרק ראשון, עמ' 125-128 - במקראה.

קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, ההוצאה לאור של משרד

הביטחון, 2002, עמ' 9-25.

שיעור 6 – תורת היוגה (2) – מרשם האַשְטאנגָה-יוגָה (שמונת אברי היוגה)

קריאת חובה: יוחנן גרינשפון, דממה וחירות ביוגה הקלאסית, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, נספח: "תרגום היוגה-סוּטְרָה של פְטַנג'לי", פרק שני, עמ' 128-131 - במקראה.
קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, דממה וחירות ביוגה הקלאסית, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, עמ' 26-33.

שיעור 7 – תורת היוגה (3) – העולם הפלאי והמאגי של היוגָה

קריאת חובה: יוחנן גרינשפון, דממה וחירות ביוגה הקלאסית, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, נספח: "תרגום היוגה-סוּטְרָה של פְטַנג'לי", פרק שלישי, עמ' 132-135 - במקראה.
קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, דממה וחירות ביוגה הקלאסית, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, עמ' 50-77.

שיעור 8 – תורת היוגה (4) – מצב הבדידות המבורך ודממת השחרור היוגָה

קריאת חובה: יוחנן גרינשפון, דממה וחירות ביוגה הקלאסית, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, נספח: "תרגום היוגה-סוּטְרָה של פְטַנג'לי", פרק רביעי, עמ' 135-137 - במקראה.
קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, דממה וחירות ביוגה הקלאסית, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, עמ' 78-104.

הבְּהַגְוּד-גִּיטָא - "שירת-האל"

החטיבה תעסוק בחיבור מופת של התרבות ההודית הלקוח מתוך אפוס המְהָאבְּהָאֶרְטָה, הַבְּהַגְוּד-גִּיטָא (מאות ראשונות לפנה"ס), הנחשב כ"תמצית ההינדואיזם". נדון במשבר האקזיסטנציאלי שחווה אַרְג'וֹנָה, גיבור היצירה, ערב המלחמה הקולוסאלית של המְהָאבְּהָאֶרְטָה והמשיכה התמוהה שלו אל אמצע שדה הקרב. נתחקה אחר "דרך האמצע" (מְדֵהִיָה) שמציעה הגִּיטָא ונעסוק בתמטיקה של מושגי 'אמצע' ו'מרכז' דרך בחינת דרכי השחרור המוצעות לַאֲרְג'וֹנָה בידי האל קְרִישְנָה – דרך הדבקות (בְּהַקְטִי-יוגָה), דרך הפעולה (קְרָמָה-יוגָה) ודרך הידיעה (ג'ְנָאנָה-יוגָה).

שיעור 9 – בְּהַגְוּד-גִּיטָא (1) – על הקשר בין משבר, חמלה ואמצע

קריאת חובה: בְּהַגְוּד-גִּיטָא, פרק 1, איתמר תיאודור (תרגום), הבהגווד גיטא, הוצ' כרמל, 2002, עמ' 33-39 - במקראה.
קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, דממה וחירות ביוגה הקלאסית, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002, פרק יא': "יוגָה, אלוהות וחכמה על פי הַבְּהַגְוּד-גִּיטָא", עמ' 105-110.

שיעור 10 – בהגנד-גיטא (2) – דרך הידיעה

קריאת חובה: בהגנד-גיטא, ג'ניאנה יוגה (דרך הידיעה) - בהגנד-גיטא, פרקים 4-2, איתמר תיאודור (תרגום), הבהגווד גיטא, הוצ' כרמל, 2002, עמ' 75-40 - במקראה.
קריאה מומלצת:

Gavin Flood, *An Introduction to Hinduism*, Cambridge University Press, 1996, pp. 124-127.

שיעור 11 – בהגנד-גיטא (3) – דרך הפעולה

קריאת חובה: בהגנד-גיטא, קרמה יוגה (דרך הפעולה) - בהגנד-גיטא, פרקים 6-5, איתמר תיאודור (תרגום), הבהגווד גיטא, הוצ' כרמל, 2002, עמ' 92-76 - במקראה.
קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, הינדואיזם; מבוא קצר, הוצאת מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2005, פרק ח': "הבהגנד-גיטא", עמ' 72-68.

שיעור 12 – בהגנד-גיטא (4) – דרך הדבקות

קריאת חובה: בהגנד-גיטא, בהקטי יוגה (דרך הדבקות) - בהגנד-גיטא, פרקים 11-10, איתמר תיאודור (תרגום), הבהגווד גיטא, הוצ' כרמל, 2002 עמ' 131-116 - במקראה.
קריאה מומלצת:

T. J. Hopkins, *The Hindu Religious Tradition*, Duxbury Press, 1971, pp. 90-95.

ניאו-הינדואיזם (ההינדואיזם החדש)

החטיבה תעסוק בהמשגות המודרניות של שניים מההוגים החשובים ביותר שפעלו בהודו במאה ה-19 וה-20, סואמי ויקאננדה ומהאטמה גנדהי. נשאל כיצד התורות הפילוסופיות, המיתוסים וההבנה העצמית ההודית שנדונו במהלך הקורס משתקפים מבעד לכתביהם של הוגים אלה כדוברים המרכזיים של ההינדואיזם החדש. נבחן כיצד כל אלה מזינים את אופקי מחשבתם במסגרת שאיפת הודו לעצמאות ולהגדרה עצמית מחדשת.

שיעור 13, על אודות עצמיות ועצמאות בכתבי סואמי ויקאננדה ומהאטמה גנדהי

קריאת חובה: נעמה שלום, ספרות המופת בהודו הגדולה: דת, תרבות ופילוסופיה, רעננה: למדא, ההוצאה לאור של האוניברסיטה הפתוחה, 2022, עמ' 427-329
קריאה מומלצת: יוחנן גרינשפון, על כוח ואי-אלימות: חייו ומשנתו של מהאטמה גנדהי, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2005, עמ' 42-9.
יוחנן גרינשפון, הינדואיזם; מבוא קצר, הוצאת מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2005, פרק יג': "ההינדואיזם החדש", עמ' 115-109.

קריאה מומלצת כללית להרחבת הדעת

- אידו טל, יובל, **בודהיזם: מבוא קצר**, תל אביב: מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2006.
- ארבל, קרן, **דברי הבודהיזם; תרגומים מתוך הכתבים הבודהיסטיים המוקדמים**, תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, הוצאת חיים רובין, תשע"ז-2017.
- ארן, לידיה, **בודהיזם**, תל אביב: דביר, 1993.
- גמליאל, אופירה, **שיוה ביער האורנים: סיפורים מהמיתולוגיה היהודית**, ירושלים: כתר, 1999.
- גמליאל, אופירה, **יוגים, מלכים ונשים שמיימיות**, ירושלים: כתר, 2001.
- גנדהי, מ. ק., **אוטוביוגרפיה או סיפור ניסוי עם האמת**, תרגום: ינץ לוי, תל אביב: אסיה, 2005.
- גרינשפון, יוחנן, **דממה וחירות ביוגה הקלאסית**, תל אביב: משרד הביטחון, מודן, 2002.
- גרינשפון, יוחנן, **על כוח ואי-אלימות: חייו ומשנתו של מהאטמה גנדהי**, תל אביב: משרד הביטחון, 2005.
- גרינשפון, יוחנן, **הינדואיזם; מבוא קצר**, תל אביב: מפה ואוניברסיטת תל אביב, 2005.
- מודי, ריימונד, **החיים שאחרי החיים**, בן שמן: הוצאת מודן, 2002.
- פטר, עמרם, **המיתולוגיה היהודית**, תל אביב: מפה, 2001.
- פטר, עמרם, **מזמורים מן הריג-יודה**, ירושלים: כרמל, 2006.
- פרידמן, צחי, **האופנישדות והברקמנות: מבחר ההגות והמיתולוגיה של הודו הקדומה**, ירושלים: כרמל, 2014.
- קאריתרס, מייקל, **בודהיזם**, תל אביב: דביר, 1988.
- קרליבך, עזריאל, **הודו, יומן דרכים**, תל-אביב: ספריית מעריב, תשט"ז.
- רז, יעקב, **זן בודהיזם – פילוסופיה ואסתטיקה**, תל אביב: משרד הביטחון, 2011.
- שלום, נעמה, **ספרות המופת בהודו הגדולה: דת, תרבות ופילוסופיה**, רעננה: למדא, הוצאה לאור של האוניברסיטה הפתוחה, 2022.
- שולמן, אביתר, **שירת השורש של דרך האמצע מאת נאגרג'ונה**, ירושלים: כרמל, 2010.
- שולמן, דוד, **פרקים בשירה היהודית**, תל אביב: משרד הביטחון, 1986.
- שלום, נעמה, **ספרות המופת בהודו הגדולה: דת, תרבות ופילוסופיה**, רעננה: למדא, הוצאה לאור של האוניברסיטה הפתוחה, 2022.
- תיאודור, איתמר, **הבהגווד גיטא**, ירושלים: כרמל, 2002.

- Baba, Bangali (trans.), *Yogasūtra of Patañjali with the Commentary of Vyāsa*, Motilal Banarsidas, Delhi, 1999.
- Basham, Arthur L., *The Wonder that was India*, London: Pan Macmillan, 2004 (first published: 1954).
- Bryant, Edwin F., and Laurie L. Patton (eds.), *The Indo-Aryan Controversy: Evidence and Inference in Indian History*, London: Routledge, 2005.
- Buswell, Robert E. (ed.), *Encyclopaedia of Buddhism*, vol. I, New York: Macmillan Reference, 2004.
- Cohen, Signe, *The Upaniṣads: A Complete Guide*, Oxford and New York: Routledge, 2018.
- Conze, Edward (trans.), *Buddhist Scriptures*, Penguin Classics, 1959.
- Cush, Denise, Catherine Robinson, and Michael York, (eds.), *Encyclopedia of Hinduism*, London: Routledge, 2008.
- Doniger, Wendy (trans.), *Hindu Myths*, Penguin Classics, 2004.
- Doniger, Wendy (trans.), *The Rig Veda*, Penguin Classics, 2005.
- Fischer, Louis, *Gandhi: His Life and Message for the World*, Mentor Books, New York, 1964.
- Flood, Gavin, *An Introduction to Hinduism*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- Gandhi, M. K., *Non-Violent Resistance (Satyagraha)*, New York: Dover Publications, 2001.
- Gethin, Rupert, *The Foundations of Buddhism*, New York: Oxford University Press, 1998.
- Gordon White, David, "Śunaḥśepa Unbound," *Revue de L'histoire des Religions* 203:3 (1986), pp. 227-262.
- Grinshpon, Yohanan, *Crisis and Knowledge – The Upanishadic Experience and Storytelling*, New Delhi: Oxford University Press, 2003.
- Grinshpon, Yohanan, *Silence Unheard; Deathly Otherness in Pātañjala-Yoga*, New York: State University of New York Press, 2002.
- Halbfass, Wilhelm, *India and Europe: An Essay in Philosophical Understanding*, Delhi: Motilal Banarsidass, 1990 (State University of New York Press, 1988).
- Halbfass, Wilhelm, *Tradition and Reflection: Explorations in Indian Thought*, Delhi: State University of New York Press, 1991.

- Harvey, Peter, *An Introduction to Buddhism; Teachings, History and Practices*, New York: Cambridge University Press, 2013.
- Hawley, John Stratton, and Vasudha Narayanan (eds.), *The Life of Hinduism*, Berkley and Los Angeles: University of California Press, 2006.
- Heesterman, Jan C., *The Broken World of Sacrifice*, Chicago: University of Chicago Press, 1993.
- Hopkins, T. J., *The Hindu Religious Tradition*, Duxbury Press, 1971.
- Jamison, Stephanie W., and Michael Witzel, "Vedic Hinduism," in Arvind Sharma (ed.), *The Study of Hinduism*, Columbia: University of South Carolina Press, 2003, pp. 65-113.
- Klostermaier, Klaus K., *A Survey of Hinduism*, New York: State University of New York Press, 2007.
- Kuiper, F. B. J., "The Basic Concept of Vedic Religion," *History of Religions* 15:2 (1975), pp. 107–120.
- Lorenzen, David N., *Who Invented Hinduism: Essays on Religion in History*, New Delhi: Yoda Press, 2006.
- Maas, Phillip A., "A Concise Historiography of Classical Yoga Philosophy," in Eli Franco (ed.), *Periodization and Historiography of Indian Philosophy*, Vienna: Publications of the De Nobili Research Library vol. 37, Sammlung De Nobili, 2013, pp. 53-90.
- Malinar, Angelika, *The Bhagavadgītā: Doctrines and Contexts*, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Mallinson, James, and Mark Singleton, *Roots of Yoga*, London: Penguin Books, 2017.
- Moody, Raymond A., *Life after Life*, New York: Mockingbird Books, 1975.
- Nehru, Jawaharlal, *The Discovery of India*, London: Meridian Books, 1947.
- Olivelle, Patrick (trans.), *Samnyāsa Upaniṣads*, New York: Oxford University Press, 1992.
- Olivelle, Patrick (trans.), *Upaniṣads*, New Delhi: Oxford University Press, 1996.
- Olivelle, Patrick (trans.), *The Early Upaniṣads*, New York: Oxford University Press, 1998.
- Olivelle, Patrick, (trans.), *Life of the Buddha (Buddha-carita)*, Clay Sanskrit Library, New York University Press, 2008.

Pollock, Sheldon, "Mīmāṃsā and the Problem of History in Traditional India," *Journal of the American Oriental Society* 109:4 (1989), pp. 603-610.

Roebuck, Valerie J. (trans.), *The Upaniṣads*, London: Penguin Classics, 2003.

Rothermund, Dieter, and Hermann Kulke, *A History of India*, New York: Routledge, 1986.

Smith, Brian K., "Eaters, Food, and Social Hierarchy in Ancient India: A Dietary Guide to a Revolution of Values," *Journal of the American Academy of Religion* 58:2 (1990), pp. 177-205.

Staal, Frits, "Rgveda 10.71 on the Origin of Language," in Harold Coward and Krishna Sivaram (eds.), *Revelation in Indian Thought: A Festschrift in Honour of Professor T.R.V. Murti*, Emeryville, California: Dharma Publishing Company, 1977.

Stoler-Miller, Barbara (trans.), *The Bhagavadgītā: Kṛṣṇa's Council in Time of War*, New York: Columbia University Press, 1986.

Stoler-Miller, Barbara, (trans.), *Yoga: Discipline of Freedom*, University of California Press, 1996.

Strong, John S., *The Buddha: A Beginner's Guide*, Oxford: Oneworld Publications, 2009.

Thapar, Romila, *A History of India*, vol. 1., London: Penguin Books, 1996.

Trautmann, Thomas R., *India: Brief History of a Civilization*, New York: Oxford University Press, 2016.

Walsh, Judith E., *A Brief History of India*, New York: Facts on File, 2011.

Witzel, Michael, "The Development of the Vedic Canon and Its Schools: The Social and Political Milieu," in *Inside the Texts, Beyond the Texts: New Approaches to the Study of the Vedas: Proceedings of the International Vedic Workshop*, Harvard University, June 1989, Cambridge, MA: Harvard University, Dept. of Sanskrit and Indian Studies, 1997, pp. 257–345.

Zaehner, R. C. (trans.), *The Bhagavad Gita*, Oxford University Press, 1969.

Zaehner, Robert C., *Hinduism*, New York: Oxford University Press, 1983 (first published 1962).